

Inhoudsopgave Album amicorum van Everard Booth

Universiteit Utrecht

Universiteitsbibliotheek

Onderdeel van: Collectie Alba amicorum

Lemma Digitaal Repertorium:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/alba-amicorum/>

Samengesteld door: Kees Smit

Versie: 21-6-2019, geredigeerd Bart Jaski 10-7-2020, update 12-2-2024

UTRECHT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, [Hs. 1686\(8 L 12\)](#)

ALBUM AMICORUM van Everard Booth (Utrecht, 1577 – Utrecht, 1610), student Franeker 1594, Leiden 1598; predikant Utrecht 1602.

Bevat 94 inscripties (met twee van Booth zelf) in het Latijn, Grieks, Hebreeuws, Frans, Spaans, Italiaans, Nederlands, Engels, Syrisch, in de periode 1596-1603; 5 gravures, één ingekleurde tekening.

Papier, 187 bladen, 93x150 mm. De bladen zijn voor ongeveer de helft blanco, sommige zijn los, en sommige missen (tussen fol. 16-17, 26-27, 29-30, 47-48, 52-53, 58-59, 60-61, 85-86, 86-87, 95-96, 96-97 (3x), 114-115, 127-128, 138-139, 140-141, 141-142 (2x), 147-148, 164-165, 174-175). Contemporaine onversierde perkamenten band.

Herkomst: In 1800 verkocht uit de collectie van verzamelaar Aernout Vosmaer, in 1905 door de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag gekocht op de auctie van H. G. Blom in 1905 (uit de collectie Diederichs-Portman en H.F. Groen van Waarder). In 1909 overgedragen aan de Universiteitsbibliotheek Utrecht toen beide instellingen een aantal handschriften ruilden.

Leven van Everard Booth

Everard Booth (1577-1610)¹ was acht jaar predikant in zijn geboortestad Utrecht, in de tijd dat Gomarus en Arminius tweedracht zaaiden in de gereformeerde kerk. Hij studeerde bij Gomarus, maar werd geen felle contraremonstrant, hij was gematigd en wordt remonstrant genoemd. In elk geval geeft zijn laatste brief in 1610 aan dat hij geen '*precisiaen*' was. Hij was de vader van burgemeester Cornelis Booth (1605-1678), die bekend gebleven is als de eerste bibliothecaris van de Utrechtse universiteit. Everard liet ruim vijftig brieven na en een goedgevuld liber amicorum, zodat zijn levensloop en zijn 'netwerk' goed te documenteren is.

Everard was een zoon van Cornelis Booth (1531-1596) en Sophia van Wijck (1552-1627). Deze Cornelis had een houthandel en/of was 'schuitenmaker'.² Zijn vrouw was een dochter van Adriaen Evertsz van Wijck en Anna Frijdach. Sophia's zus Maria van Wijck (1556-1614), trouwde met mr. Johan Strick (1556-1604), in 1582 secretaris van de Staten van Utrecht, daarna raad en rentmeester van Floris, graaf van Culemborg. Het kan geen toeval zijn dat een bijdrage van Floris II voorin het liber amicorum van Everard staat.

Cornelis en Sophia hadden negen kinderen, die allen niet ouder dan 26 jaar geworden zijn, op Everard na die 33, en Adriaen die misschien 50 jaar oud werd. Vijf zijn er getrouwd geweest. Jan trouwde in 1590 met Christina van Loon; Catharina in 1596 (16 jaar oud) met Cornelis van de Pol; en Anna (gest. 1609) met Dirck Jacobsz van Veldhuyzen, die in 1630 burgemeester van Utrecht werd. Dan zijn er nog Everard zelf die in 1604 trouwde, en Adriaen 'de Jonge' (gest. 1638), die met Magdalena Voscuyl (gest. na 1645) trouwde. En dan had Everard nog een broer Abraham (1586-1608), die in Leiden theologie studeerde en in 1606 predikant in Kamerik bij Woerden werd. Van hem zijn elf brieven aan Everard bewaard gebleven. In deze brieven worden de broers en zussen niet met name genoemd, maar juist wel een zwager Van Beuningen die in twee brieven voorkomt, maar niet in de genealogie te vinden is. (Mogelijk is hij in 1606 met Anna getrouwd en na een jaar overleden, waarna zij hertrouwd kan zijn).

¹ Zie over zijn leven *NNBW* 4, 218-219 ([Link](#)).

² Zie akte ('transport plecht'), dd. 9 sept. 1607, p. 8-9.

Everard Booth begon zijn studie aan de universiteit van Franeker, waarschijnlijk in 1594 of 1595. Hij studeerde eerst letteren en filosofie, en verdedigde meerdere disputaties onder verschillende hoogleraren. Aan de hand daarvan zijn zijn studietijd en zijn 'studiegang' vrij nauwkeurig in kaart te brengen. Booth, aldus Ferenc Postma (1985), disputeerde – mogelijk als afsluiting van zijn propedeuse – in 1596 onder Lollius Adama in de filosofie (*De praedicamento substantiae*). Ter gelegenheid daarvan schreef zijn medestudent Daniël Heinsius, de beroemde dichter, een omvangrijk lofdicht.³ In 1597 en 1598 schreef Booth onder Lubbertus theses in de theologie. In juli 1598 verliet hij de Friese academie, en vervolgde hij zijn studie theologie in Leiden, waar hij in 1599, 1600 en 1601 disputeerde,⁴ tweemaal onder Franciscus Gomarus en driemaal onder Franciscus Junius, 'exercitii gratia', aldus Van 't Hof. In 1602 sloot hij zijn studie af.

Om meer te weten te komen over de contacten die Booth onderhield met professoren, medestudenten en familie beschikken we over zijn album amicorum, en over een aantal brieven. Zoals veel studenten in zijn tijd had Everard Booth een album dat hij overal meenam. Vanaf 3 mei 1596 verzamelde hij in Franeker tientallen bijdragen van studenten en later ook van hoogleraren. Ook in Leiden ging dat zo vanaf september 1598, eerst studenten, daarna hoogleraren en beroemdheden, van Janus Dousa en Scaliger tot Clusius en Marnix. In 1603 werd de laatste bijdrage in het album geschreven. Er zijn geen brieven aan of van Booth bewaard uit de tijd dat hij in Franeker studeerde. In Leiden kreeg hij regelmatig brieven van zijn oude vrienden, en ook in Utrecht, tot zijn dood aan toe.

In tegenstelling tot veel andere studenten is hij nooit in het buitenland geweest. In 1599-1600 heeft hij zijn studie misschien onderbroken voor een studiereis naar Genève.⁵ Aan de hand van het album amicorum probeerde Gruys in 1997 die reis te reconstrueren. Er staan een aantal inscripties in, uit die periode uit Straatsburg, Bazel, Genève en Lausanne.⁶ Dit lijkt deze reis te bevestigen, zegt

³ Bootius' disputatie (13 nov. 1596) is aanwezig in de UB Heidelberg (Pettegree & Walsby 2011, I, p. 245, nr. 5510). Heinsius' lofdicht, een plano-druk te Franeker bij Aegidius Radaeus, 1596, is aanwezig in Het Utrechts Archief (33 B 17).

⁴ De disputaties uit 1599 en 1600 zijn vermeld in Breugelmans 1974, p. 18 s.v. Een disputatie uit 1601, *De creatione mundi*, verdedigde hij onder Junius.

⁵ Vgl. Van der Horst 1984, p. 271-272.

⁶ Deze zijn alle geschreven op later in het eigenlijke Album ingeplakte blaadjes, die kennelijk uit een klein op reis meegenomen zakboekje zijn gehaald. Enkele niet exact gedateerde of gelokaliseerde bladen kunnen hierbij worden gerekend, aangezien ze kennelijk uit hetzelfde

Gruys, al zag hij wel dat het losse, ingeplakte blaadjes ging. Het probleem vormden de brieven die Booth in Leiden in september en december 1599 aan Dirk Canter heeft geschreven, en een aantal disputaties die hij in Leiden hield. Het is aan de hand daarvan wel duidelijk, dat Booth niet in Zwitserland geweest is; mogelijk heeft iemand anders de losse bijdragen daar voor hem verzameld, maar ze zijn geen van alle aan Booth zelf gericht. De KB en de UB Amsterdam bezitten overigens een paar andere losse blaadjes, die wèl voor hem bestemd waren, zie beneden na de inhoudsopgave van het Utrechtse *alba amicorum* voor de signaturen.

Op 21 juli 1600 besloot de Utrechtse vroedschap hem voor één jaar 250 gulden te gunnen om zijn studie theologie af te ronden, te financieren uit de goederen van het begijnhuis en het regulierenklooster. De stad had hem en Gerardus Caesarius voor het predikambt laten opleiden, en zij moesten de plaatsen innemen, die door het vertrek van Ursinus en Blockhoven waren opengevallen. Caesarius werd in 1601 beroepen en stierf een jaar later. Zijn vader Henricus Caesarius stond van 1581-1619 in Utrecht.

Andere collega's van Booth waren: Johannes Gerobulus, sinds 1590 in Utrecht, gestorven 1606; Johannes Bergerus 1600, afgezet 1605; Abraham Coster 1602-1613; Adrianus van de Borre 1604-1608; Jacobus Taurinus 1605-1618; Johannes Speenhovius 1605-1619; Jacobus Bruno 1608-1608; Izaack Fredericx, afgezet 1619; en Carolus Rijckewaert 1607-1619.⁷

Het enige werk dat wij van Booth kennen (naast zijn disputaties), is een vertaling uit het Latijn, van een boek van de destijds bij de contra-remonstranten zeer geliefde William Perkins. Het verscheen in 1604 te Middelburg onder de titel *De Gereformeerde Catholyck; dat is eene Verclaringe van d'overeenstemminge ende 't verschil datter in 't stuck van de Religie lusschen de Gereformeerde en de Roomsche Kercke nu ter tijd is ... etc.* Frits Broeyer (1991, 2002) spreekt van 'De irenische Perkins-vertaling van de Arminiaan Everard Booth'.

'Ondanks zijn korte kerkelijke loopbaan heeft hij zich toch een belangrijke positie in het remonstrantse kamp weten te verwerven', aldus W.J. op 't Hof. 'Hij werd met Henricus Johannis in 1607 afgevaardigd naar de conferentie die van 16-30

boekje komen.' Gruys 1997, p. 249.

⁷ De remonstrantse predikanten Fredericx en Rijckewaert schreven een brief, resp. z.j. en 1619, aan Everards moeder Sophia (Fijtgen), zie archief Booth 1-1a en 3-1a.

mei in Den Haag gehouden werd ter voorbereiding van de te houden nationale synode. Samen met Arminius, Wtenbogaert en Johannis hield hij vast aan de clausule van de revisie van confessie en catechismus tegen de meerderheid van dertien contrareformanten in.⁸

Booth woonde als predikant in 1602 aan de Oudegracht bij de Smebrug 'in de Boot', misschien het ouderlijke huis. Zijn moeder had in enkele jaren haar man en vier van haar oudste kinderen verloren, en woonde in 1602 vermoedelijk alleen in het grote huis. Sophia van Wijck zou haar zoon en schoondochter ruim overleven, en stierf in 1627. In 1604 verhuisde Everard naar een huis aan de Nieuwegracht op de hoek van de Jerusalemssteeg, naast het huis 'de Mijter', en trouwde met de acht jaar jongere Alida Ruysch (1585-1616). Zij was een dochter van mr. Jacob Ruysch, pensionaris van Amsterdam in 1578, en advocaat-fiscaal van het Hof van Holland in 1584; haar moeder was Hendrika de Jode, genaamd de Rijke.

In 1606 verhuisde het jonge echtpaar naar een huis in de Lange Nieuwstraat naast het Abraham Dole- of Brandolieklooster. Zij hadden drie kinderen, Cornelis, Abraham en de ongehuwd gebleven Henrica. De oudste zoon, Cornelis Booth (1605-1678), studeerde te Leiden (1622) en Caen (1628). Hij vestigde zich als medicus in Utrecht; werd in 1632 schepen, in 1634 raad in de vroedschap, in 1656 en 1657 burgemeester, waarna hij nog andere functies bekleedde. Ook was hij, van 1640 tot zijn dood, bibliothecaris van de universiteit, en gaf de eerste catalogus uit. Zie ook de [collectie Cornelis Booth](#). Cornelis' zoon Everard Booth (1638-1714) was heer van Mijdrecht.

De tweede zoon van 'onze' Everard, Abraham (1606-1636), schreef meerdere [reisdagboeken](#), onder anders over de jaren 1629-1630 in Engeland.

Brieven

De brieven van en aan Everard Booth bevinden zich in Het Utrechts Archief. Ze zijn in gedigitaliseerde vorm te raadplegen (via deze [link](#)). Er zijn geen brieven aan of van Booth uit de tijd dat hij in Franeker studeerde. Sinds 1598, als student in Leiden, krijgt hij regelmatig brieven van studenten en professoren uit het verre noorden. Martinus Lydius, hoogleraar, schrijft hem drie vertrouwelijke brieven.

⁸ W.J. op 't Hof in het *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, dl. 1 (1978), p. 49.

Hij klaagt over de problemen met andere hoogleraren, maar ook over de onenigheid in Utrecht; de overheid mag geen predikanten aanstellen, vindt hij. Sibrandus Lubbertus, ook hoogleraar, dankt Booth voor de toegestuurde theses. Henricus Kaldenus, een student, afkomstig uit Wesel, schrijft hem ook drie uitvoerige brieven. Eerst uit Basel, waar hij verschillende oude bekenden ontmoet die daar studeren, dan vanuit Wesel, dat door de Spanjaarden bezet is. Van Booth zelf zijn er drie brieven aan de geleerde Dirk Canter. Hij stuurt hem een paar van zijn theses maar ook boeken die hij voor zijn 'mecenas' bemachtigd heeft.

Uit de drie jaar tussen september 1599 en oktober 1602, zijn er geen brieven bewaard. Daarna, als hij in Utrecht beroepen is, zijn er weer tientallen, tot kort voor zijn dood. De eerste brief is van prof. Gomarus uit Leiden, die zich zorgen maakt over Booth's nieuwe collega Abraham Coster.⁹ Abraham Aurelius, oud-medestudent uit Londen, die ook iets in zijn album had bijgedragen, schrijft een paar brieven; hij hoopt in Utrecht beroepen te worden, want het lukt nergens. En zo komen er allerlei vragen om zijn bemiddeling. Paulus Buis uit Zwolle vraagt zijn oude studievriend in 1608 om zijn boek over de *Pandectae* aan statenleden aan te bieden, in de hoop op subsidie. In 1609 volgen nog drie lange brieven zonder veel succes. Booth zelf klaagt in zijn laatste brief in 1610 over de Utrechtse contrareformanten die naar Jutphaas gaan, om daar een preek te horen.

Elf brieven kreeg Everard vanaf 1604 van zijn negen jaar jongere broer Abraham, die eveneens in Leiden theologie is gaan studeren. In de eerste vijf brieven schrijft hij over zijn geldproblemen, en vraagt hij zijn heerbroer hem te helpen, zonder dat zijn moeder het merkt. Hij gaat de colleges van Gomarus volgen en ook die van Coddæus. Hij bedankt zijn broer, omdat die zijn schulden betaald heeft. In de zomermaand van 1606 stuurt hij een verslag van de studentenrellen (Adrianus Borrius stelt Booth gerust: degene die door zijn broer gewond is, is herstellende. Hij zal Abraham in huis nemen naast andere studenten). In maart 1607 schrijft Abraham dat hij uit Kamerik, waar hij predikant wordt, naar Utrecht komt lopen. Zijn laatste brief dateert van 1 april 1608, kort voor zijn dood. Hij stuurt 17 kievitseieren die hij van een paar dorpingen heeft gekregen.

⁹ Abraham Coster, geb. Amsterdam 1575; pred. Utrecht 1602, pred. Hoge en Lage Zwaluwe 1613.

Album amicorum

Provenance

Toen Everard Booth in 1596 als student in Franeker een album of liber amicorum aanschafte, was het een blanco boekje. Het was in perkament gebonden, in oblong formaat, zoals de meeste er in die tijd uitzagen. De afmetingen zijn 93 x 150 mm, het telt 187 folia, waarvan er veel blanco zijn. Het berust in de UB Utrecht, Hs. 1686 (8 L 12), maar voorheen in de KB; zie Hulshof 1909, p. 124-126, waar verwezen wordt naar *Verslag over den toestand der Koninklijke Bibliotheek in het jaar 1905*, blz. 23. In 1905 was het album gekocht door de KB, maar kort daarna aan de UB Utrecht overgedragen. In de catalogus van 1909 werd het uitvoerig beschreven.

Het album werd door de KB gekocht op de auctie H.G. Blom in 1905 (cat nr. 1298, uit de collectie Diederichs-Portman en H.F. Groen van Waarder). In 1909 werd het overgedragen aan Utrecht. De database 'Alba Amicorum in Nederland' ([link](#); zoek op 'Boot') geeft ook aan dat het album in 1800 verkocht werd uit de collectie Arnout Vosmaer (Veiling B. Scheurleer, Den Haag, 17 maart 1800 e.v., p. 153, nr. 1651). In maart 1909 ruilden de KB en de UB Utrecht een aantal handschriften, op verzoek van de UB Utrecht. De KB deed onder meer afstand van 'het album amicorum van E.C. Boot' en van een handschrift uit de bibliotheek van bisschop David van Bourgondië. Daar stond een aantal handschriften uit de UB Utrecht tegenover dat 'ruimschoots opweegt tegen het verlies'.¹⁰

Het merendeel van de medestudenten Booth had vermoedelijk zo'n liber amicorum. Hij schreef een 'titelblad' met zijn naam Everardus Bootius, Ultraiectinus, en enkele bijschriften in het Hebreeuws, Grieks en Latijn. In het Nederlands schreef hij daar nog een motto bij in twee varianten. Het is een toespeling op zijn familienaam: 'De baeren ruyschen met den Boot / De baeren strijden met den boot'. Voorin plakte hij nog een gravure van een jonge edelman en de dood, met het opschrift: 'Quod es fui, quod sum eris', vertaald: 'Wat jij bent ben ik geweest, wat ik ben zul jij zijn'. Het is een prent van Conradt Golz (ca. 1560-1597), een broer van Hendrick Goltzius (1558-1617). Booth heeft er zelf nog een Hebreeuws woord bijgeschreven. Ook achterin, op fol. 186v, heeft hij een eigen bijdrage geschreven, 'de baeren strijden met den boot'.

¹⁰ Met dank aan Jeroen Vandommele, conservator bij de KB.

Behalve de 'titelprent' zijn er nog twee portretten, een gravure van een familiewapen en een ingekleurde tekening opgenomen in het album. Op fol. 6v is een gravure ingeplakt, een portret van Melanchton naar een schilderij van Lucas Cranach, door H. Lips, een 18de-eeuwse graveur. Deze prent moet dus veel later ingeplakt zijn. Op fol. 36v is een gravure geplakt, een portret van Booths hoogelraar met het randschrift 'Martinus Lydius Lubec[ensis], aetatis 61, anno 1600'. Zijn bijdrage staat er tegenover, op fol. 37r. Ook iemand als Dousa had in zijn welgevulde album twee gravures geplakt, hij kreeg als heer van Noordwijk 29 geschilderde familiewapens en vijf tekeningen.

De interessantste afbeelding in het album van Booth zien we op fol. 147r. Gellius Nicolaus, een Friese rechtenstudent die in 1596 ingeschreven was, maakte deze ingekleurde pentekening. Het gaat om Lycurgus met zijn twee honden, de een heeft hij als jachthond afgericht, en die gaat meteen achter een haas aan, terwijl de ander de etensbak leegsloopt. 'Jong geleerd is oud gedaan' wil de spreuk 'Quod nova testa capit, inveterata sapit' zeggen. Er tegenover, op fol. 146v, staat het begin van de bijdrage van 25 mei 1597,¹¹ waarin de spreuk uitgelegd wordt.

Eerste bijdragen in 1596

Aan wie zal hij zijn boekje het eerst voorgelegd hebben? Misschien aan Florus, comes a Culenburgo, oftewel Floris II van Pallandt (1577-1639), graaf van Culemborg, op fol. 2r, in 1596 zonder nadere datering. Het is mogelijk dat Booth in zijn jeugd zijn leeftijdgenoot Floris heeft gekend, hoewel die thuis onderwezen werd, met name door Bernardus Zwaerdecroon. Als elfjarige ging hij naar Leiden en werd door Zwaerdecroon en Lecherpierre opgevoed tot 1594, toen hij oud genoeg was om de colleges te volgen. In 1596 ontmoette hij (opnieuw?) Booth, in Leiden of in Franeker, in het begin van de studiereis die hij tot 1598 door Duitsland maakte. Floris II gebruikte een citaat uit Vergilius, 'Dabit Deus his quoque finem' ('God zal ook hier een eind aan maken'), merkwaardig, zo voorin het album, maar hij zal het niet als grap bedoeld hebben.

Later heeft Booth nog (via via?) twee inscripties van adellijke personen gekregen. In 1600 in Genève van Abraham, burggraaf en graaf van Dohna-Kraschen (1561-1613), die er 'Pietate et constantia' en een citaat uit Manilius, plus nog de initialen M.W.W.G.W. in schreef. In 1601 was het een onbekende baron die zich

¹¹ De dateringen zijn omgerekend van de Juliaanse naar de Gregoriaanse stijl.

'H.G.M.H.B. baro' noemt. Zijn spreuk was 'Nunc lege nunc ora, nunc cum fervore labora, Tunc erit hora brevis, et labor ipse levis' (toegeschreven aan Augustinus). Het gebruik van dergelijke raadselachtige initialen was kenmerkend voor adellijke inscripties.

Er zijn ook albums waarin mooie familiewapens geschilderd werden, vooral van adellijke studenten. Booth was niet van adel en hij kon dus ook niet als tegenprestatie zijn eigen wapen in het album van een ander laten schilderen. Zijn wat oudere stadgenoot Arnold van Buchel kreeg verschillende van die mooie wapens in zijn Berlijnse album. Of hij zijn eigen wapen behalve in dit album ook in dat van anderen liet aanbrengen is onbekend. Er zijn zoveel alba verloren gegaan! Dat het album van Booth bewaard gebleven is, heeft hij te danken aan zijn zoon Cornelis die bibliothecaris werd.

Maar misschien was niet Floris II, maar de eenvoudige theologie-student Arnoldus Tebbingh op 3 mei 1596 in Franeker de eerste. Deze student heeft Booth in Franeker al direct leren kennen. Hij kwam uit Westfalen en werd in 1602 predikant in Cornjum, een dorp bij Leeuwarden, en in 1610 in Harlingen. Hij citeerde Seneca, 'Canis latrat antequam mordeat' ('Alleen de mens is onbetrouwbaar'). Zo waarschuwde hij Booth die hij (net als iedereen) zijn beste vriend noemt, ook al kende hij hem nog maar kort. Deze eerste bijdrage staat ergens midden het album, op fol. 148r, maar ook dat was gebruikelijk voor medestudenten.

In het album van Booth staan prominent geplaatst drie 'sententiae', in een kadertje geschreven uitspraken van beroemde theologen. Dode beroemdheden, die hij graag om een inscriptie gevraagd zou hebben. Op fol. 7r bij de naam Melanchton: 'Praepotens et gloriosa philosophia'. Melanchton (1497-1560) was een medewerker van Luther, maar de uitspraak is van Cicero. Op fol. 8r staat bij Zacharias Ursinus: '[Decreti] 2.4.7. Non nomen sed vita facit episcopum'. Ursinus (1534-1583), een Duitse theoloog, schreef de Heidelbergse Catechismus. Op fol. 53r-53v staan bij Jeremias Bastingius een vraag en antwoord over praescientia en praedestinatio, voorkennis en voorbeschikking. Bastingius (1551-1595) was korte tijd hoogleraar theologie in Leiden 1593. Hij schreef een vuistdikke *Catechesin religionis* 1588.

Hoogleraren voorin

Het was ook gebruikelijk dat hoogleraren hun bijdragen voorin schreven, en studenten pas daarna. Sommige maakten geen gebruik van dat voorrecht, en zochten ergens verderop een open plekje. In de jaren 1596-1598 schreven vijf professoren uit Franeker hun bijdragen, en ze staan dicht bij elkaar tussen fol. 34r-51r. Sibrandus Lubbertus (1555-1625) schreef een korte Latijnse tekst, en Martinus Lydius (1539-1601) een tekst van Plinius. Beiden waren theologen. Johannes Drusius of Van den Driessche (1550-1616), hoogleraar oosterse talen, noteerde een paar Hebreeuwse en Griekse woorden. Joannes Arcerius (1538-1604), die Grieks gaf, schreef een Grieks en een Latijns citaat (van Salvianus). Alardus Auletius, hoogleraar geneeskunde (1544-1606), citeerde Horatius. Lubbertus en Lydius schreven ook brieven aan Booth.

Na zijn overstap naar Leiden, in 1598, verzamelde Booth bijdragen van acht Leidse hoogleraren, en die staan tussen fol. 18r-79r en fol. 107r-115r. In chronologische volgorde zijn het in 1598 en 1599: Carolus Clusius (1526-1609), hoogleraar plantkunde, met alleen een motto, 'Virtute et genio'; Bonaventura Vulcanius (1538-1614), hoogleraar Grieks, een Griekse spreuk met de Latijnse vertaling ervan, die hij in elk album schreef; Josephus Scaliger (1540-1609), hoogleraar klassieken; een Latijns distichon van hemzelf en zijn zinspreuk 'Fuimus Troes'; Paullus Merula (1558-1607), hoogleraar geschiedenis, een vierregelig Grieks citaat; Everardus Bronchorst (1554-1627), hoogleraar rechten, een citaat uit Cicero. Na een verblijf in het buitenland kreeg Booth in 1602 in Leiden bijdragen van: Joannes Murdisonus (1568-1607?), hoogleraar fysica, een citaat van paus Gregorius de Grote; Franciscus Junius (1545-1602), hoogleraar theologie, een christelijke vermaning in het Latijn; Cornelius Pijnacker (1570-1645), hoogleraar rechten, een kort Grieks citaat, en Guilielmus Coddæus (1574-na 1625), hoogleraar oosterse talen. Op een los blad, in de KB (121 E 4) schreef in 1599 Franciscus Gomarus (1563-1641), hoogleraar theologie 1594, een Latijns citaat.

Bij de Leidse hoogleraren, in de zin van beroemdheden van wie je als student een 'handtekening' probeerde te krijgen, horen ook Marnix en Dousa. Philips van Marnix van St. Aldegonde, geb. 1540, was een beroemde dichter en politicus, hij overleed in Leiden op 15 dec. 1598, kort nadat hij zijn bijdrage geschreven had

op fol. 139r bis.¹² Hij maakte er echt werk van, om te beginnen met drie regels Hebreeuws. Dan zes regels Grieks, en vervolgens nog een halve bladzij Latijnse verzen met zijn bekende motto 'Repos ailleurs'. Er was nog net ruimte voor Booth om er bij te schrijven dat Marnix overleden was, lijdend aan jicht en artritis.

Janus Dousa (1515-1604) was een dichter, hij had een grote rol gespeeld tijdens de belegering van Leiden, later werd hij bibliothecaris van de universiteit. Hij had een omvangrijk liber amicorum dat in het jaar 2000 als facsimile is uitgegeven. Voor Booth schreef hij geen citaat of een gedicht, maar wel zijn motto, 'Ante omnia musae' en een persoonlijke wens, in Den Haag, 24 febr. 1599. Ook hier schreef Booth de overlijdensdatum bij.

Zwitserland

Gruys 1997 probeert aan de hand van dat album de reizen van Booth te reconstrueren. Uit dit album, schrijft hij, 'is afgeleid dat hij tussen herfst 1599 en november 1600 een reis naar Zwitserland maakte,¹³ maar dat is niet zonder meer mogelijk.' Er staat een aantal inscripties in, uit die periode uit Straatsburg, Bazel, Genève en Lausanne, maar, betoogt hij, 'deze zijn alle geschreven op later in het eigenlijke Album ingeplakte blaadjes, die kennelijk uit een klein op reis meegenomen zakboekje zijn gehaald.' Dit lijkt deze reis te bevestigen, zegt Gruys, maar hij wijst op brieven die Booth uit Leiden in september en 1599 aan Canterus heeft geschreven, en een aantal disputaties die hij in Leiden hield. Gruys had dus moeten concluderen dat Booth al die tijd in Leiden gebleven is.

Tijdens die hypothetische studiereis naar Zwitserland tussen sept. 1599 en okt. 1600 verkreeg Booth (of wie dan ook) zes bijdragen van calvinistische theologen: Denis Godefroy in Straatsburg 29 sept. [1599]; Amandus Polanus von Polansdorf in Basel 4 okt. 1599; Guillaume du Buc in Lausanne 24 febr. 1600; Antoine de la Faye in Genève 8 okt. 1600; Charles Perrot in Genève 8 okt. 1600; Jean Jacomot, in Genève 12 okt. 1600. Daarnaast waarschijnlijk nog in Zürich van Josias Vosberghius, die in Leidense rechten gestudeerd had, en van David de Licques. In geen enkele van deze bijdragen staat dat ze aan Booth gericht zijn, wat toch meestal gebeurde. Het is niet te achterhalen hoe ze in zijn album gekomen zijn.

¹² In de handschriftencatalogus (Hulshof 1909, p. 124-126) werd de bijdrage van Marnix over het hoofd gezien, zowel door de KB als door de UB Utrecht, en kreeg pas later een bis-nummer. Het gevolg was, dat juist deze belangrijke inscriptie lang onbekend gebleven is.

¹³ Vgl. Van der Horst 1984, p. 271-272.

Misschien heeft hij een vriend die op reis ging gevraagd, ze op losse blaadjes voor hem te verzamelen. Misschien heeft hij de betrokkenen er per brief om gevraagd.

Studenten in Franeker

Tussen 3 mei en 12 mei 1596 wist Booth in Franeker in anderhalve week zeven bijdragen van zijn medestudenten te verzamelen. Dat waren bijna allemaal buitenlandse theologie-studenten: Arnoldus Tebbingh uit Westfalen; Johannes Rodolphus Steinbrüchel uit Zürich; Isaacus Bootius of Boots uit Wesel; Tobias Rivius uit Kleef, student medicijnen; Henricus Copius en Henricus Kaldenus uit Wesel; Edouardus Poppius uit Enkhuizen. In september kreeg hij weer vier bijdragen: Joannes Pantin een student theologie uit Vlaanderen; Joannes Beyma, rechtenstudent die een jaar later in Leeuwarden overleed; Janus Ursinus uit Bretten (Palts), die in eigen land predikant geweest was, en sinds 1594 in Utrecht waar hij in 1599 afgezet werd. Hij zal alleen op bezoek geweest zijn in Franeker. Vermoedelijk kreeg Booth in die periode ook een uitvoerig gedicht van Daniël Heinsius, een 16-jarige rechtenstudent, en al snel een beroemde dichter.

In de loop van 1597 volgden acht bijdragen: Matthias Berlage, een Duitse student; Carolus Evreus uit York, student theologie in Leiden in 1596 en daarna in Franeker; Johannes Schaverbekius (of Schauer- / Schaberbeckius) uit Emden, student theologie in Franeker na 1592; Gellius Nicolaus en Joannes Sibrandus van Menaldum, Friese rechtenstudenten; Henricus Leo uit Zaltbommel, student theologie in Leiden 1594 en Franeker 1597; Joannes Lydius, uit Frankfurt, zoon van prof. Martinus Lydius, student theologie (zijn [album amicorum](#) is gedeeltelijk bewaard gebleven); Christophorus Tossanus, student theologie uit de Palts.

In 1598, bijna allemaal in april, en vrijwel alle studenten theologie: Cornelius Nepos, student?; Arnoldus Rusius (Rouse), uit Deventer; Balthazar Lydius, uit Umbstadt (Palts), en ook een zoon van Martinus Lydius; Michaël Fabricius en Mathias a Süchten, uit Danzig/Gdansk; Fredericus Sandius, uit Arnhem, Leiden 1593 en Franeker 1598; Otto Gansneb of Tengnagel, uit Kampen, rechtenstudent Franeker, Leiden 1599; Petrus Guilielmus uit Zaltbommel; Petrus Menancellus, St. Andrews, Schotland, 1596, en Franeker 1598; Paulus Johannis, Sneecanus, uit Sneek; Bernhardus Danielis Edelshemius (Eilshemius), uit Emden; en Petrus Jansonius, z.d., uit Amsterdam (die een lofdicht van Booth kreeg op zijn *Theses theologicae de paedobaptismo*, gepubliceerd in Franeker in 1597).

Studenten in Leiden

In de jaren 1597-1600 verwierf Booth in Leiden elk jaar een of twee bijdragen, terwijl hij er al sinds 8 juli 1598 als student werd ingeschreven: Franciscus Leo uit Zaltbommel, stud. lett. Leiden 1594, Genève 1598, Leiden theol. 1600 (bijdrage Leiden, 15 juli 1597); Ludovicus Zanchius uit Heidelberg, stud. Leiden 1597 (bijdrage Utrecht 24 juli 1597); Joannes Lydius uit Frankfurt, stud. eerst Franeker, Leiden 1598 (bijdrage Leiden 1598);¹⁴ Adrianus Strick, uit Utrecht, stud. Leiden 1597 (bijdrage Leiden 13 juli [1599]); Petrus Hondius uit Vlissingen, stud. theol. Leiden 1596 (bijdrage z.pl. 23 jan. 1600); Engelbertus Graswinckel a Maeslandt, stud. rechten Leiden 1597, later Orléans (bijdrage Leiden 21 nov. 1600).

In 1601 voelde Booth zich thuis in Leiden, en verwierf hij tien bijdragen van studenten uit binnen- en buitenland: Ludovicus Cerclerius uit Anjou, een katholieke geestelijke; Jacobus Florianus uit Antwerpen, stud. theol. Leiden 1594; Johannes Zwaerdecroon uit Utrecht, stud. med. Leiden 1603; Samuel de Lecherpiere uit Normandië, stud. theol. Leiden 1600; Daniël Burgundius uit Orléans, stud. jur. Leiden 1601; Pierre de la Place uit Normandië, stud. theol. Leiden 1601; Jacob Violatius uit Poitou, stud. theol. Leiden 1599; Johannes Bouverius uit Normandië, stud. theol. Leiden 1599; Godescalcus Aeltius uit Harderwijk, stud. Leiden; Nathanaël Marius uit Frankrijk, stud. theol. Leiden 1597.

In 1602, zijn laatste jaar in Leiden verzamelde hij er elf, waarvan minstens acht in de maand juli. De laatste bijdragen zijn van Leiden, 30 juli 1602, bijna uitsluitend van theologie-studenten: Daniël Pipardus uit Antwerpen, Leiden 1598; Tobias Albius uit Londen, theses 1598 en Basel 1600; hij is waarschijnlijk dezelfde als Tobias de Witte, pred. Oostkapelle 1602; Samuel Bouchereau uit Saumur (Frankrijk), stud. theol. Leiden 1599, theses 1602; I. Crero uit Santovalle(?), stud. Leiden; Abrahamus de la Cloche uit Metz, Leiden 1601; Abraham Aurelius, uit Londen, Leiden 1600; Abrahamus Leeuwius uit Leiden, Leiden 1595; Guillaume Rivet de Champvernoux uit Poitou, Leiden 1598; Adolphus Spranckhuysius uit Moers, Leiden 1600 en pred. Leiden 1602; Petrus Pullaeus uit Antwerpen, Leiden 1597 (bijdrage Leiden 30 juli 1602);

¹⁴ Johannes Lydius had in 1597 in Franeker al een afscheidsbijdrage (Franekera discedens) geschreven, getekend Joannes Martini filius Lydius ... MDXCVII' (fol. 143r), en schreef nu een welkomstgroet, getekend 'Lugd. Batt. MDXCVIII, Joan Lydius' (fol. 142v). Zijn broer Balthazar schreef een bijdrage in Franeker op 4 april 1598, fol. 145r. Hun vader Martinus Lydius, Franeker 8 juli 1597, fol. 37r. Het handschrift van de twee broers is bijna identiek.

Antonius Walaeus (1573-1639), geboren in Gent, Leiden 1596, pred. Koudekerke bij Middelburg 1602, statenvertaler 1627 (op een los blad, KB 133 M 47, nr. 63), en Christianus Bollius uit Brugge, stud. lit. Leiden 1602 (bijdrage z.pl. z.d.). De allerlaatste is van Henricus Mouthaen uit Utrecht, disputatio, Leiden 1599, *Sulcata*, lofdicht op Booth 1600 (bijdrage [Utrecht] 25 sept. 1603).

In de universiteitsbibliotheek van Amsterdam bevinden zich nog drie losse bijdragen: van Lucas Trelcatius sr., 23 juli 1599; Lucas Trelcatius jr., 30 juli 1602; Cornelius Swanenburch, 1602, en in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag twee: Fr. Gomarus, Leiden, 21 juli 1599; Antonius Walaeus, Gand[avus], 13 febr. 1602.

De professorale bijdragen bestonden dus hoofdzakelijk uit Latijnse teksten, en in mindere mate uit Griekse, en maar in één geval een paar Hebreeuwse woorden. De hoogleraren in Frankrijk en Zwitserland schreven Latijn en een enkel woordje Grieks, maar geen Hebreeuws. Ook de studenten schreven hoofdzakelijk in het Latijn, maar ze lieten toch ook graag hun kennis van Grieks en Hebreeuws zien, en dan weer altijd in combinatie met Latijn. Grieks alleen kwam nauwelijks voor, alleen Hebreeuws helemaal niet. Opvallend is dat Franstalige studenten in Leiden vaak naast hun Latijn ook wat Frans gebruikten. Eenmaal vond ik een paar regels Engels, en ook wel een paar woordjes Duits.

Er is één extravagante bijdrage, die op fol.183r van Samuel de Lecherpiere, student theologie, die huisleraar van Floris II van Culemborg was geweest, en later predikant van de Waalse kerk in Delft werd. Hij schreef in 1601 citaten uit maar liefst negen talen: Syrisch, Hebreeuws, Grieks, Latijn, Spaans, Italiaans, Nederlands, Engels, Frans. Als enige schreef hij dus Nederlands ('Belg.'): een van de zaligsprekingen (Mt. 5,6).

Album amicorum Everard Booth, fol. 1-180
alle bijdragen met biografische aantekeningen

Naast de scan- en folionummer staan de naam van de inscribent, vertaalde plaatsnaam en genormaliseerde datum, omgerekend van de Juliaanse naar de Gregoriaanse stijl. Daaronder staat de gangbare naam, gevolgd door korte biografische gegevens.

Van Lieburg = F.A. van Lieburg, *Repertorium van Nederlandse hervormde predikanten tot 1816, dl. 1 predikanten, dl. 2: gemeenten*, Dordrecht 1996.

2 fol. 0v. Gravure van een jonge edelman en de dood; opschrift: Quod es fui, quod sum eris. Conradt Golz fecit et excudit. Bijgeschreven: een Hebreeuws woord.

Conradt Golz (ca. 1560-1597) was een broer van Hendrick Goltzius (1558-1617).

3 fol. 1r. 'titelblad' Everardus Bootius, Ultraiectinus, Eigendomsinscriptie, met enkele bijschriften in het Hebreeuws, Grieks en Latijn; in het Nederlands: De baeren ruyschen met den Boot / De baeren strijden met den boot.

5 fol. 2r. Florus, comes a Culenburgo, 1596.

Floris II van Pallandt (1577-1639), graaf van Culemborg, studeerde in Leiden 1593; reisde van 1596-1598 met Moded door Duitsland. Opgevoed door Bernardus Zwaerdecroon en Lecherpiere tot 1594. 'Dabit deus his quoque finem' (God zal ook hier een eind aan maken; Vergilius, *Aeneis* I 199).

10 fol. 4v. Abraham, burggravius et baro a Dhona, Genevae Allobrogum (Genève) 15 okt. 1600, M.W.W.G.W.

Abraham Dohna-Kraschen, burggraaf en graaf van Dohna zu Kraschen (1561-1613).

15 fol. 6v. portret van Philippus Melanchton, gavure van H. Lips naar Lucas Cranach.

17 fol. 7r. Sententia Melanchton: 'Praepotens et gloriosa philosophia [delectat]' (Cicero).

Melanchton (1497-1560), hoogl. Wittenberg en medewerker van Luther.

19 fol. 8r. Sententia Zachariae Ursini: '[Decreti] 2.4.7. Non nomen sed vita facit episcopum'.

Ursinus (1534-1583), Duitse theoloog, schreef de Heidelbergse Catechismus.

- 31 fol. 14r. Guilielmus Bucanus, [Lausanne] 24 febr. 1600.
Bucanus, Zwitsers-Franse theoloog, hoogl. Lausanne 1591, schreef *Institutiones theologicae* 1602; gest. 1603.
- 35 fol. 16r. Dionysius Gothofredus, Argentorati (Straatsburg) 29 sept. [1599].
Denis Godefroy (1549-1622), Franse calvinist, jurist, hoogl. Straatsburg 1591, Heidelberg 1600.
- 39 fol. 18r. Franciscus Junius, Leiden 29 juli 1602.
Junius (1545-1602) hoogl. theol. Leiden 1592.
- 57 fol. 27r. Janus Dousa, Den Haag 24 febr. 1599.
Dousa (1515-1604) dichter, bibliothecaris in Leiden.
- 60 fol. 28v. Vulcanius, portret.
61 fol. 29r. Bonaventura Vulcanius, Leiden 16 maart 1599.
Vulcanius (1538-1614), hoogl. Grieks Leiden 1581-1610.
- 71 fol. 34r. Sibrandus Lubbertus, Franeker 25 sept. 1596.
Lubbertus (1555-1625), hoogl. theologie Franeker 1585.
- 73 fol. 35r. Joannes Beyma, Franeker 14 sept. 1596.
stud. Franeker, gest. Leeuwarden juli 1597, 'senatorii muneris fungens'.
- 76 fol. 36v. Martinus Lydius, portret.
77 fol. 37r. Martinus Lydius, Lubecensis, Franeker 8 juli 1597.
Martinus Lydius (1539-1601), geb. Lübeck ca. 1539, preceptor Heidelberg ca. 1567-1576; pred. Frankfurt enz., Amsterdam 1580-1585; hoogl. theologie Franeker 1585; gest. 27 juni 1601. Van Lieburg p. 156. Vader van Johannes (zie fol. 142v) en Balthazar (145r).
- 95 fol. 46r. J. Drusius, Franeker 25 sept. 1596.
Johannes Drusius of Van den Driessche (1550-1616), hoogl. oosterse talen Oxford 1572, Leiden 1576, Franeker 1585.
- 101 fol. 49r. Joannes Arcerius Theodoretus, Franeker 25 sept. 1596.
Johannes Arcerius (1538-1604), zoon van Theodorus, geb. Noordhorn (Gr) 1538, pred. Brouwershaven e.a. 1574, rector Utrecht 1586-1589, hoogl. Grieks Franeker 1589; gest. Utrecht 27 juli 1604. Van Lieburg p. 9.
- 105 fol. 51r. Alardus Auletius, Franeker 30 maart 1598.
Alardus Auletius (1544-1606), geb. Leeuwarden 1544, hoogl. geneeskunde Franeker 1589-1603; gest. ald. 1606.
- 107 fol. 52r. Carolus Clusius, Leiden 19 okt. 1598.
Carolus Clusius (1526-1609), hoogl. plantkunde Leiden 1593.

- 109 fol. 53r-53v. Sententia Jeremiae Bastingii.
Jeremias Bastingius (1551-1595), hoogl. theol. Leiden 1593. *Catechesin religionis* 1588.
- 113 fol. 55r. Bernhardus Zwaerdecroon, Leiden 15 juli [1599].
Bernardus Zwaerdecroon (ca. 1570-1629), Geb. Amersfoort, stud. lit. Leiden 1585, theol. *ibid.* 1594; leermeester van Floris II van Culemborg tot 1594; rector Leiden 1595-1607, Utrecht 1607-1619. Vader van Johannes (zie 185v).
- 160 fol. 78v. gravure met wapen van Scaliger (?) links twee honden op een ladder; rechts dubbele adelaar op een ladder.
- 161 fol. 79r. Josephus Scaliger, Leiden 7 mei 1599.
Joseph Scaliger (1540-1609), Franse protestantse humanist, hoogl. klassieken Leiden 1593.
- 177 fol. 87r. Gulielmus Coddæus, [Leiden] 24 juli 1602.
Willem van der Codde (1574-na 1625), stud. Leiden 1588; theoloog en publicist uit Leiden.
- 187 fol. 92r. Amandus Polanus a Polansdorf, Basel, 4 okt. 1599.
Amandus Polanus von Polansdorf (1561-1610), theoloog, hoogl. Basel 1596.
- 191 fol. 94r. Josias Vosberghius, Zürich, z.d.
Josias Vosbergh (fl. ca. 1575-1619), geb. Veere; stud. rechten Leiden 1591 en 1594; theses ethiek Leiden 1594; album Adrianus Hofferus, Dordrecht 1619.
- 197 fol. 97r. Henricus Caesarius, Utrecht 16 aug. 1597.
Hendrik de Keyser (1550-1628), geb. Zaltbommel, 1550, rector ald. 1572-1574, pred. Utrecht 1581, afgezet 1619; gest. 1628. Van Lieburg p. 116.
- 217 fol. 107r. Cornelius Pijnacker, Leiden 29 aug. 1602.
Cornelius Pijnacker (1570-1645), geb. 1570; hoogl. rechten Leiden 1611-1614; hoogl. Groningen 1614; gest. Franeker 1645.
- 225 fol. 111r. H.G.M.H.B. BARO, 1601.
onbekende baron
- 227 fol. 112r. Everardus Bronchorst, Leiden 22 juli 1599.
Everard Bronchorst (1554-1627), hoogl. rechten Leiden 1587.
- 231 fol. 114r. Paullus Merula, Leiden juni 1599.
Paullus Merula (1558-1607), historicus, hoogl. Leiden 1592.
- 233 fol. 115r. Joannes Murdisonus, Leiden 24 juli 1602.
John Murdison (1568-1605), geb. Edinburgh 1568; stud. div. universiteiten, conrector Middelburg 1592, stud. rechten Leiden 1599; hoogl. fysica Leiden 1600; terug naar Schotland 1605, ald. gest. 1605.

- 237 fol. 117r. Janus Ursinus, Palatinus, Franeker 14 sept. 1596.
Janus Ursinus (ca. 1560-1620), geb. Bretten (Palts) ca. 1560, pred. Frankenthal (Palts) 1584, Utrecht 1594, politiek afgezet 1599, pred. Amsterdam 1600, gest. 1620; Van Lieburg p. 255.
- 239 fol. 118r. Ludovicus Zanchius H.f., Utrecht 24 juli 1597.
Ludovicus Zanchius, geb. Heidelberg, stud. Leiden 1597; theol. theses Leiden 1599. Zoon van Hieronymus Zanchius, hoogl. Heidelberg.
- 240 fol. 118v. Christophorus Tossanus, Palatinus, Franeker 1 dec. 1597.
Christophorus Tossanus, geb. Neustadt in de Palts; theses bij Henricus Antonides, Franeker 1598; albuminscripties Heidelberg 1600 en 1609 (Christoff Tossanus D.f.); studeerde in Genève, 1601 (uit Neapolitanus Palatinus); rector van de Latijnse school te Kampen voor 1604.
- 241 fol. 119r. Joannes Sibrandus a Menaldum, Franeker 16 juni 1597.
Joannes Sibrandus, stud. Franeker; advocaat bij het Hof van Friesland 1609. Zie ook Lamboij 2008, p. 76.
- 245 fol. 121r. Petrus Menancellus, [Franeker] 12 april 1598.
Petrus Menancellus (fl. ca. 1580-1605), geb. La Rochelle, stud. St. Andrews, Schotland, 1596, Genève, 1598, theses Franeker 1598 en 1599; brief aan Sibrand Lubbert, Genève 1601; album Petrus Hondius 1603.
- 251 fol. 124r. Petrus Jansonius, z.d. [1603?].
Geb. Amsterdam, lofdicht van Booth op zijn these, Franeker 1597; pred. Wijdenes 1601, gest. 1605. Van Lieburg p. 112.
- 256 fol. 126v. Mathias a Süchten, Dantiscanus, Franeker 8 april 1598.
Geb. Danzig/Gdansk. Cordt von Süchten was bugemeester van Danzig, 1525-1538.
- 257 fol. 127r. Adrianus Strick, Ultraiectinus, Leiden 13 juli [1599].
Geb. Utrecht 1580, stud. Leiden 1597. Mede-auteur van Lambertus Hortensius & Adrianus Strick, *Historie ofte wijder verklaringhe van de Utrechtsche gheschiedenissen ...*, Den Haag, 1625.
- 259 fol. 128r. Isaacus Bootius, Vesalius, [Franeker] 6 mei 1596.
Isaak Boots (ca. 1580-1635), geb. Wesel; in Genève 1597, Basel 1598, Heidelberg 1599; predikant in Hanau, schreef in 1615 een boek over de kleine profeten. Zie ook <https://www.lagis-hessen.de/pnd/1165029707>.
- 261 fol. 129r. Tobias Rivius, Vesalius, Franeker 6 mei 1596.
Tobias Rive, geb. Wesel, stud. med. aan div. universiteiten 1593-1604, o.a. Genève; begeleidt twee jongens naar Basel 1598; arts in Wesel en Worms. Leefdr in Wezel, 1614.

- 263 fol. 130r. Henricus Kaldenus, Vesaliensis, Franeker 8 mei 1596.
Heinrich Kaldenus (1576-1599), geb. Wesel; Basel 1598, predikant te Wesel 1598, gest. 1599.
- 264 fol. 130v. Otto Gansneb, cogn. Tengnagel, Franeker 10 april 1598.
Otto Tengnagel of Gansneb (1577-1631), geb. Kampen 1577; medestudent; disputationes jur. Franeker 1597, 1598, Leiden 1599; stud. jur. Leiden 1601; genoemd in brief 22 febr. 1599; gest. 1631.
- 265 fol. 131r. Joannes Pantin, Franeker 11 sept. 1596.
Geb. Vlaanderen, pred. Hoedekenskerke 7 jan. 1598, Scherpenisse okt. 1600. Tholen 1 sept. 1604, afgezet 1620; Van Lieburg p. 188.
- 269 fol. 133r D. Licques, z.d. (Hulshof 1909, p. 125: H. Qicques?)
David de Licques (?-1616), was mogelijk de zoon van een predikant van de gereformeerde kerk in Dieppe. Hij schreef *Histoire de la vie de messire Philippe de Mornay*, na de Licques' dood in 1616 gepubliceerd in Leiden in 1647. Hij schreef ook een Frans gedicht in de *Auriacus* van Daniël Heinsius (zie fol. 134v-135r), gepubliceerd in 1602.
- 270 fol. 133v. Samuel Bouchereau, Salmurensis, Leiden 20 juli 1602.
Samuel Bouchereau (1580-1630), geb. Saumur (Frankrijk); stud. theol. Leiden (Samuel Moucheries) 1599, theses 1602; hoogl. theologie aan de protestantse academie in Saumur.
- 272 fol. 134v-135r. Daniël Heynsius.
Daniël Heinsius (1580/81-1655), beroemde dichter, schreef in Franeker in 1596 lofdicht op Booth.
- 275 fol. 136r. Petrus Guilielmus, Zaeltoemell[ensis], Franeker 10 april 1598,
Petrus Guilielmus / Peter Willemsz, geb. Zaltbommel, stud. Franeker.
- 276 fol. 136v. Henricus Leo, Bommel[ensis], Franeker 11 juli 1597.
Hendrik de Leeuw (1575-1648), geb. Zaltbommel; stud. theol. Leiden 1594; stud. Genève 1598; pred. Zaltbommel 1599, afgezet 1619, enz. Van Lieburg p. 149.
- 277 fol. 137r. Corn. Nepos, [Franeker] 16 jan. 1598.
Cornelis Nepos, stud. Franeker.
- 279 fol. 138r. Franciscus Leo, Bomm[elensis], Leiden 15 juli 1597.
Franciscus de Leeuw (1580-1606), geb. Zaltbommel; stud. Leiden lett. 1594, theol. 1600; stud. Genève 1598; pred. Zwijndrecht 1601, gest. Dordrecht 15 dec. 1606. Van Lieburg p. 149.
- 281 fol. 139r-v. Carolus Evreus, Eboraco-Britannus, Franeker 10 mei 1597.
Charles d'Evreux / Devreus?, waarschijnlijk geb. York; stud. theol. Leiden 1596; stud. theol. Franeker, these 1597. (Eboracum is York; Evreus is Evreux in Normandië)

282 fol. 139v NN (gedicht van 18 regels)

283 fol. 139r bis. Philippus Marnixius Sancto Aldegondius, Leiden 1598.
Philips van Marnix van St. Aldegonde (1540-1598), beroemde dichter.

286 fol.140v. Bernhardus Danielis Edelshe[mius], Franeker, april 1598.
Bernard Daniël Eilshemius, geb. Emden; stud. theol. Franeker 1597; pred.
Wetsinge 1600, Appingedam 1602, Scheemda 1604-1611. Van Lieburg p. 58.

287 fol. 141r. Nathanaël Marius, Gallus, Leiden 23 nov. 1601.
Nathanaël Marius, afk. uit Frankrijk, geb. ca. 1578, stud. theol. Leiden 1597;
album Daniel Burgravius bij zijn vertrek naar Engeland, 24 nov. 1600 (ook 23 nov.
1601 in Angliam discessurus); album Samuel Naeranus, Saumur, 28 mei 1602;
pred. Franse kerk in Londen 1605; in 1626 in Genève.

289 fol. 142r. Adolphus Spranckhuysius, [Leiden] 30 juli 1602.
Adolphus Spranckhuysius (1575-1620), geb. Moers; stud. theol. Leiden 1600;
pred. Leiden 1602, emer. 1615, gest. 1620. Van Lieburg 236.

290 fol. 142v. Joannes Lydius, Leiden 1598. (Hulshof 1909, p. 126, abusievelijk:
Balt. Ion. Lydius).

291 fol. 143r. Joannes Martini filius Lydius, Franeker okt./nov. 1597.
Johannes Lydius (1578-1643), geb. Frankfurt, zoon van Martinus (zie fol. 36v);
pred. Aarlanderveen 1601, Oudewater 1602, gest. 1643. Van Lieburg p. 156.

292 fol. 143v. Johannes Schaverbekius, Franeker 16 mei 1597.
Johannes Schaverbeke (of Schaver- / Schauer- / Schaberbe(c)kius / Schaerbeek),
geb. Emden, stud. theol. Heidelberg 1584, Wittenberg 1588, Franeker 1592,
Leiden dec. 1592, later weer Franeker.

294 fol. 144r. Henricus Copius, Clivo-Vesalius, Franeker 7 mei 1596,
Heinrich Copes (ca. 1575-1612), geb. Wesel, zoon van Balthasar Copius; stud.
Herborn 1592, Heidelberg 1597, daarna naar Hamburg, ald, gest. 1612.

294 fol. 144v. Fredericus Sandius, Arenacius, Franeker 9 april 1598.
Frederik van den Sande (1577-1617), geb. Arnhem, stud. theol. Leiden 1593;
Franeker, advocaat in Arnhem.

295 fol. 145r. Balthazar Lydius, Franeker 4 april 1598.
Geb. Umbstadt (Palts) 1577; zoon van Martinus (zie fol. 36v); stud. theol. Leiden
1599; pred. Dordrecht 1602, gest. 1629. Van Lieburg p. 156.

297 fol. 146r. Michaël Fabricius, Dantiscanus, Franeker 7 april 1598.
Michaël Fabricius (?-1602), geb. Danzig/Gdansk, stud. Franeker? Prof. filosofie
gymnasium Danzig, 1600.

- 298 fol. 146v-147r. Gellius Nicolaus, Frisius, Franeker 25 mei 1597.
Stud. jur. Franeker 1596.
- 301 fol. 148r. Arnoldus Tebbingh, Franeker 3 mei 1596.
Arnoldus Tebbingh, geb. Osnabrück; pred. Kornjum 1600-1610; Harlingen 1610-1611, Van Lieburg p. 247.
- 303 fol. 149r. Arnoldus Rusius, Franeker 17 febr. 1598.
Arnold Ruse (1576-1603), geb. Deventer; thesis Franeker 1597; stud. Genève 1599; pred. Deventer 1600, gest. 1603. Van Lieburg 210.
- 304-5 fol. 149v-150r. Edouardus Poppius, Franeker 12 mei 1596.
Eduard Poppius (1576/7-1624), geb. Enkhuizen; handgeschreven opdracht op theses 1597; genoemd in brief 22 febr. 1599; pred. Amstelveen 1599, Gouda 1607, afgezet 1619, gest. 1624. Van Lieburg p. 195.
- 309 fol. 152r. Paulus Johannis, Snecanus, Franeker 13 april 1598.
Paulus Johannis (ca. 1578-1632), geb. Sneek, these 1598 Franeker; stud. Genève 1598; pred. Oosterhaule (Friesland) 1601, Wijncaldum 1603, Gaast 1607, gest. 1632. Van Lieburg p. 114.
- 311 fol. 153r. Matthias Berlage, Gød...[ensis?], Franeker 31 jan. 1597.
Stud. Franeker.
- 313 fol. 154r. Johannes Rodolphus Steinbrüchel, Tigurinus, Helvetius, Franeker 4 mei 1596.
Johann Rudolf Steinbrüchel, geb. Zürich; album Johannes Bogerman, Franeker 1595; diss. *De libro scripturae*, Zürich 1597.
- 317 fol. 156r. Abraham Aurelius, Leiden 24 juli 1602.
Abraham Aurelius (1575-1632), geb. Londen; stud. theol. Leiden 1600; pred. in de Franse kerk in Londen, correspondeerde met G. Vossius.
- 323 fol. 159r. Abrahamus Leeuwius, [Leiden] 24 juli 1602.
Abraham van Leeuwen (ca. 1579-1650), geb. Leiden, stud. ald. 1595; liber amicorum Godschalk Altius 3 juli 1602; pred. Rijswijk 1603, gest. 1650. Van Lieburg p. 148.
- 331 fol. 163r. Daniël Burgundius, Aurelianensis, Leiden 28 juli 1601.
Daniël Bourgogne (1581-?), geb. Orléans 1581; stud. jur. Leiden 1601; *Theses theologicae de iustitia multiplici : sub praesidio ... Antonii Fayi*, Sedan, 1613; *Triumphus Ludovici Decimi Tertii verissime justi*, Parijs, 1621. Wellicht de Daniël Bourgogne die in 1625 trouwde met Nicole Bergier.
- 332 fol. 163v. I. Crero, Santovall[ensis?], Leiden 21 juli 1602.
Naam en plaats onzeker: Overo? Santo bal? Niet in het album studiosorum van Leiden.

333 fol. 164r. Abrahamus de la Cloche, Gallo-Metensis, Leiden 21 juli 1602. Abraham de la Cloche (1583-1634), geb. Metz; stud. Leiden 1601; diss. 1602 en 1603; gest. Metz.

337 fol. 166r. Guilielmus Rivetus, Pictavus, Leiden 26 juli 1602. Guillaume Rivet de Champvernoux, Fr. (1580-1651), geb. Poitiers; stud. theol. Leiden 1598; disp. theol. bij Franciscus Junius 1600; gest. 1651. Broer van André Rivet (1572-1651), protestants theoloog en prof. theol. Leiden.

339 fol. 167r. Daniël Pipardus, Antverpiensis, Leiden 19 jan. 1602. Daniël Pipart (1583-1651), geb. Antwerpen 1583; stud. theol. Leiden 1598; stud. Franeker 1603; Waals pred. Kampen 1609, gest. ald. 1651.

342 fol. 168v. Petrus Hondius, Flissingensis, [Leiden?] 23 jan. 1600. Peter de Hond (1578-1621), geb. Vlissingen; stud. theol. Leiden 1596; in 1598 verscheen van hem te Leiden *Leo Belgicus*; pred. Terneuzen 1604, gest. 1621. Van Lieburg p. 102. Booth schreef in zijn album, Leiden 1600, een 14-regelig Latijns gedicht.

343 fol. 169r. Henricus Mouthaen, Ultraiectinus, [Utrecht] 25 sept. 1603. Geb. Utrecht; disputatio, Leiden 1599, *Sulcata*, lofdicht op Booth 1600; treurdicht op de slag bij de Leffingedijk, 1600; album Joh. van Amstel van Mijnden 1601; lofdicht op beleg van Rijnberk 1601.

345 fol. 170r. Engelbertus Graswinckel a Maeslandt, Leiden 21 nov. 1600. Engelbert Graswinckel van Maesland (1577-1635), geb. Delft 1577, stud. Leiden 1597 en Orléans, advocaat 1602, gest. 1635.

347 fol. 171r. Godescalcus Aeltius, Harderwico-Geldrus, Leiden 21 nov. 1601. Godeschalk Aelt (1575-1649), geb. Harderwijk (zoon van Aelt Godschalck); stud. Leiden 1597; pred. Wilp 1601, Bolsward, 1606, Arnhem 1619 tot 1649, ald. gest.

355 fol. 175r. Tobias Albius, Londinensis, [Leiden] 10 maart 1602. Tobias de Witte (1577-1606), geb. Londen 1577, stud. theol. Leiden 1600, 1602 theses 1598; Basel 1600; gedicht voor Emanuel van Meteren 1602(?). Waarschijnlijk Tobias de Witte, pred. Oostkapelle 1602, gest. 1606. Van Lieburg p. 282.

357 fol. 176r. Petrus Pullaeus, Antwerpianus, Leiden 30 juli 1602. Peter Pulle / Petrus van Pulle / Pulleus (ca. 1577-1629), geb. Antwerpen; stud. theol. Leiden 1597, disp. 1598, 1599, 1600; pred. Amstelveen 1608, Amsterdam 1626, gest. 1629. Van Lieburg p. 198.

369 fol. 182r. Johannes Bouverius, Norman[nus], Leiden 31 aug. 1601. (Hulshof 1909, p. 126: Bouvenio?). Johannes Bouverius (ca. 1577-?), geb. in Normandië 1577; stud. theol. Leiden (Boverius) 1599, theses 1601.

371 fol. 183r. Samuel de Lecherpiere, Normanus Gallus (La Riviere), Leiden 27 juli 1601 (Hulshof 1909, p. 126: Leckerpiere).

Samuel de Lecherpière (1575-na 1653), geb. Normandië (Rouan?) ca. 1575; leermeester van Floris II van Culemborg tot 1594; stud. theol. Leiden 1600 (de la Charpiere); sieur de la Rivière Française, predikant Waalse kerk Delft, zeker tot 1645. Genoemd akte Breda 7-11-1654. Was betrokken bij de uitgave van *The converted Jew of Prague in Bohemia, baptized in the Reformed Church of Rouen, the 12. of April 1621*, Londen, 1621.

372 fol. 183v. Jacob Violatius, Picto-[Gallicus], Leiden 23 aug.1601 (in musaeo d. de Lecherpiere).

Jacob Violatius (ca. 1577-?), geb. Poitiers; stud. theol. Leiden 1599; theol. dispuut in 1602; filosofie 1603; album Samuel Naeranus 1603 (Violaceus); album Petrus Hondius, Vlissingen 1604.

373 fol. 184r. Pierre de la Place, Normanus Gallus, Leiden 3 aug.1601. Geb. in Normandië ca. 1577; stud. theol. Leiden 1601; predikant.

374 fol. 184v. Christianus Bollius, Brugensis, z.d.

Christiaan Bolle (?) (1584-?), geb. Brugge 1584, vertrekt naar Italië 1598 (?), stud. lit. Leiden 1602.

375 fol. 185r. Ludovicus Cerclerius, chapelierius, Leiden 1 april 1601, Galliam repetens.

Louis le Clerc / Cercler de Chapelière, geb. Angers (Andinus); Franse geestelijke, katholiek, *Adsertiones theologicae de peccato peccante*, Leiden 1599; album Samuel Naeranus, Parijs 1601; pred. La Rochelle 1620.

376 fol. 185v. Johannes Zwaerdecroon, Leiden 22 juli 1601.

Johannes Zwaerdecroon (ca. 1587-1635), geb. Utrecht, stud. med. Leiden 1603, these 1605, dr. med. 1607, 1608-1612 conector van de Hieronymusschool te Utrecht onder zijn vader Bernard (zie 55r) als rector.

377 fol. 186r. Jacobus Florianus, Antverpiensis, Leiden 12 juli 1601.

Jacobus Florianus (ca. 1575-1637), zoon van Johannes Florianus (1522-1585), geb. Antwerpen, stud. theol. Leiden 1594, theses Leiden 1596, 1599, 1600; pred. Zuidland 1601, gest. 1637 of 1638. Van Lieburg p. 67.

378 fol. 186v. Everard Booth, Ultraiectinus, z.d. 'de baeren strijden met den boot' en andere inscripties in het Latijn, Nederlands en Hebreeuws (Hulshof 1909, p. 126: 'Sententiae variae').

379 fol. 187r. Joannes Jacomotus, Barrensis, Genève 12 okt. 1600.

Jean Jaquemot (1543-1615), geb. Bar-le-Duc (Fr), pred. Genève 1576, rector Genève 1586-1591, pred. Neuchâtel 1593, Genève 1597; vertaalde *Abraham sacrificians*, een tragedie van Beza in het Latijn, en schreef *Agrippa ecclesiomastix*, 1597; gest. Genève 1615.

379 fol. 187r. Antonius Fayus, Genève, Allobrogum, 8 okt. 1600. (niet in Hulshof 1909, p. 126).

Antoine de la Faye (1540-1615), 1574 stud. med. Padua; pred. en hoogl. theol. Genève, bijbelvertaling samen met Beza e.a. 1588, biografie over Beza; gest. 1615.

379 fol. 187r. Carolus Perrotus, Parisiensis, Genève 8 okt. 1600.

Charles Perrot (1541-1608), geb. Parijs, stud. Genève 1564; pred. en rector ald. gest. 1608.

Bijdragen op losse bladen

In de universiteitsbibliotheek van Amsterdam en in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag

(UB UvA/HvA en KB) bevinden zich nog enkele losse bijdragen:

UB UvA/HvA: HSS-mag.: 22 Ap, Lucas Trelcatius sr., 23 juli 1599.

Luc Trelcat sr. (1542-1602), geb. Ere (nabij Douai, Fr.); Waals pred. Leiden, 1585-1602; hoogl. theologie Leiden 1587.

UB UvA/HvA: HSS-mag.: 22 Ap, Lucas Trelcatius jr., 30 juli 1602.

Trelcatius, Lucas jr. 1573-1607), geb. Londen; pred. Leiden 1595-1603; hoogl. Leiden 1603, gest. 12 sept. 1607, Van Lieburg p. 253.

UB UvA/HvA: HSS-mag.: 21 Bv, Cornelius Swanenburch, 1602.

Cornelius Paulinus van Swanenburch (1574-1630), buitengew. hoogl. rechten Leiden 1602, later gew. hoogl.; er zijn in de KB elf albuminscripties van hem.

Op losse bladen, in de KB, bevinden zich nog twee bijdragen:

KB, 121 E 4 Fr. Gomarus, Leiden, 21 juli 1599.

Franciscus Gomarus / François Gomaer (1563-1641), geb. Brugge; pred. Frankfurt 1586, Leiden (en hoogl.) 1594; contraremonastrantse opponent van Arminius over predestinatie; pred. Middelburg 1611, gest. 1641.

KB, 133 M 47, nr. 63 Antonius Walaeus, Gand[avus], 13 febr. 1602.

Antoine de Waele (1573-1639), geb. Gent, stud. Leiden 1596, inwonend bij Gomarus; studiereis 1599; pred. Koudekerke bij Middelburg 1602, Middelburg 1605, statenvertaler 1627.

Literatuur

Album studiosorum academiae Lugduno Batavae MDLXXV-MDCCCLXXV, ed. G.N. Du Rieu, Den Haag 1875. ([Link](#))

Balen, Matthijs, *Beschryvinge der stad Dordrecht*, enz., Dordrecht 1677, dl. 2, p. 999-1000.

W.B.S. Boeles, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, 3 dl., Leeuwarden 1878, 1879, 1889.

Everard Booth, *Opgaande linie van het geslagt Booth : zynde de voorvaderen van Everard Booth, Heer van Mydrecht, raad ordinaris in den Hove Provinciaal van Utrecht*, z.pl. 1709, UBU.

Gerard Brandt, *Historie der reformatie*, dl. 2, Amsterdam 1674.

F.G.M. Broeyer, 'De irenische Perkins-vertaling van de Arminiaan Everard Booth (1577-1610),' in: *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis* 71 (1991), p. 177-210.

F.G.M. Broeyer, 'Everard Booths irenische Perkins-vertaling' in: *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis* 82 (2002), p. 108-115.

J.I. van Doorninck en J. Nanninga Uitterdijk, 'Opdracht en aanbieding van boeken aan den magistraat van Kampen 1561-1658', in: *Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel*, dl. 5, Zwolle 1879, p. 211-246.

S.J. Fockema Andreae en Th.J. Meijer (red.), *Album studiosorum academiae Franekerensis (1585-1811, 1816-1844)*, dl. 1, Franeker 1968.

J.A. Gruys, *Theodori Canteri epistolae: brieven (1570-1614) van Dirck Canter over klassieke en middeleeuwse teksten in handschrift en druk*, Amsterdam 1997.

Willem J. op 't Hof, 'A note written in 1604 by the Middelburg publisher Richard Schilders,' in: *Quaerendo* 26 (1996), p. 198-206.

W.J. op 't Hof, 'Everhardus Booth een irenist?,' in: *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis* 82 (2002), p. 95-107

W.J. op 't Hof, 'Booth (Boot), Everard,' in: *Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme*, dl. 1 (1978), kol. 49-50.

K. van der Horst e.a., *Handschriften en oude drukken van de Utrechtse Universiteitsbibliotheek*, 2^e dr., Utrecht 1984.

Koert van der Horst, *Catalogus van de collectie collegedictaten van de Utrechtse universiteitsbibliotheek*, Utrecht 1994.

A. Hulshof, *Catalogus codicum manu scriptorum Bibliothecae Universitatis Rheno-Traiectinae*, Utrecht 1909, p. 124-126. ([Link](#))

H. Lambooy, *Sibrandus Leo en zijn abtenkronieken van de Friese premonstratenzerkloosters Lidlum en Mariëngaarde: een nadere studie, editie en vertaling*, Hilversum 2008.

A. Jans Mensema, *De ridderschap van Overijssel (1460-1795)*, dl. 2, Zwolle 1993.

Petrus Jansonius, *Theses theologicae de paedobaptismo*, Franeker 1597.

G.Th. Jensma, 'Uit het huis van Arcerius: Acht artes-studenten en hun opvattingen over wetenschap en maatschappij, 1589-1639,' in Jensma e.a. (red.), *Universiteit te Franeker 1585-1811*, Leeuwarden 1985, p. 452-469.

Franciscus Junius, *Libri III Mosis, qui Leviticus vulgo inscribitur, analytica explicatio*, [Leiden] 1598; idem in zijn *Opera*, dl. 1, p. 342-406.

Franciscus Junius, *Opera theologica*, dl. 1, Genève 1608.

F.A. van Lieburg, *Repertorium van Nederlandse hervormde predikanten tot 1816, dl. 1 predikanten, dl. 2: gemeenten*, Dordrecht 1996.

A. Meerkamp van Embden, 'Het album amicorum van Petrus Hondius, 1578-1621, predikant te Terneuzen, 1604-1621,' in: *Archief: vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland*, 1934, p. 45-62.

A. Pettegree & M. Walsby, *Netherlandisch books. Books Published in the Low Countries and Dutch books printed abroad before 1601*, 2 vols, Leiden 2011.

A. Pietersma, *Inventaris van stukken van leden van de familie Booth (1414) 1544-1760*, [HUA] Utrecht 1994

Ferenc Postma, *Disputationes exercitii gratia: een inventarisatie van disputaties verdedigd onder Sibrandus Lubbertus, prof. theol. te Franeker 1585-1625*, Amsterdam 1985.

H.C. Rogge, 'Jacobus Taurinus en de Utrechtsche kerk in het begin der 17de eeuw,' in: *Archief voor Nederlandsche kerkgeschiedenis* 3 (1889), p. 105-264.

G.D.J. Schotel, *Floris I en II van Pallant, graven van Culemborg*, Arnhem 1846.

K. Smit, 'Eeuwige vriendschap: Zes plus één Utrechtse alba amicorum', *Oud-Utrecht* april 2020, pp. 10-13: 11-12.

H. de Vries, *Genève, pépinière du calvinisme hollandais: I. Les étudiants des Pays-Bas à Genève au temps de Théodore de Bèze*, Fribourg 1918.

J. de Wal, *Nederlanders, studenten te Heidelberg en te Genève*, Leiden 1886.

E.H. Waterbolk, 'Heeft de hogeschool te Franeker een stamboom,' in: *It beaken: tydskrift fan de fryske akademy* 47 (1985), p. 169-180.

Karl Westermann, *Geschichte der Stadt Wesel*, Wesel 1927.

C. van der Woude, *Sibrandus Lubbertus, leven en werken, in het bijzonder naar zijn correspondentie*, Kampen 1963.

Samme Zijlstra, *Het geleerde Friesland, studenten ca. 1380 – 1650*. (internet: <http://www.mpaginae.nl/At/FrieseStudStart.htm>).

Fol. 167r (Daniël Pipardus)